

JAGDAMBA EDUCATION SOCIETY'S SANTOSH N. DARADE POLYTECHNIC

At. Babhulgaon, Tel. Yeola - 423 401

CENTRAL LIBRARY

Please consider the environment before printing...

दिनांक:- ०६ / ०१ / २०२४

मराठी पत्रकार दिन २०२३

Jagdamba Education Society's

प्रस्तावना:

आज मराठी पत्रकार दिन आहे .वृत्तपत्राचे जनक आद्य पत्रकार बाळशास्त्री जांभेकर यांनी 'दर्पण' हे मराठीतील सर्वात पहिले वृत्तपत्र आजच्या दिवशी सुरू केले होते .बाळशास्त्री जांभेकर यांनी 6 जानेवारी 1832 दिवशी दर्पण हे वृत्तपत्र सुरू केले होते .त्यामुळं आजचा दिवस मराठी पत्रकार दिन) Marathi Patrakar Din) म्हणून महाराष्ट्रात साजरा केला जातो.

'दर्पण' या पहिल्या मराठी वृत्तपत्राच्या माध्यमातून देशात मराठी पत्रकारितेची मुहूर्तमेढ रोवणारे बाळशास्त्री जांभेकर मराठी भाषेतील आद्य पत्रकार आहेत .6 जानेवारी 1812 ला कोकणात एका सामान्य घरात जन्माला आलेल्या बाळशास्त्री यांचे जीवनमान अवघ्या 34 वर्षांचे होते .पण त्यांच्या विचारांचा ठेवा, कार्याची पद्धत आणि समाजात प्रबोधन घडवून आणण्यात मोलाचा वाटा आहे .बाळशास्त्री जांभेकर यांचे पहिलं मराठी दैनिक 6 जानेवारीला प्रसिद्ध झाल्याने हा दिवस 'मराठी पत्रकार दिन' म्हणून साजरा केला जातो .आजच्या 'मराठी पत्रकार दिनी' जाणून घेऊयात त्यांच्या आयुष्यातील काही खास गोष्टी!

बाळशास्त्री जांभेकर यांच्याबद्दल काही खास गोष्टी:

1. 19 व्या शतकाच्या सुरुवातीला जेव्हा भारतामध्ये ब्रिटीश राजवटीची सुरुवात झाली होती तेव्हा त्या काळात बाळशास्त्री जांभेकर हे विद्याविभूषित, पंडीत व्यक्तिमत्त्व काम करत होते.

2. 'बॉम्बे नेटिव्ह एज्युकेशन सोसायटी'च्या विद्यालयात अभ्यास करून त्यांनी विशीच्या आत कोणाही भारतीयाला तोवर न मिळालेली प्राध्यापक म्हणून नियुक्ती मिळवण्याइतपत ज्ञान कमवले. इ.स. 1834 साली एल्फिन्स्टन कॉलेजात पहिले एतद्देशीय व्याख्याते म्हणून जांभेकरांची नियुक्ती झाली.
3. जेम्स ऑगस्टस हिकीच्या इंग्रजी 'बेंगॉल गॅझेट' या साप्ताहिकानंतर बाळशास्त्रींनी 50 वर्षांनी दर्पण हे पहिलं मराठी वृत्तपत्र सुरू केलं.
4. दर्पण 6 जानेवारी 1832 ला प्रसिद्ध झाला आणि अवघ्या 20 वर्षांच्या पण पंडीत असणाऱ्या बाळशास्त्री जांभेकरांनी संपादकपदाची धुरा सांभाळली.
5. जांभेकरांनी प्राचीन लिप्यांचा अभ्यास करून कोकणातील शिलालेख आणि ताम्रपट यांच्यावर शोधनिबंध लिहिले. मुद्रित स्वरूपातील ज्ञानेश्वरी त्यांनीच प्रथम वाचकांच्या हाती दिली.
6. दर्पण साडेआठ वर्षे चालला. नंतर जुलै 1840 ला त्याचा शेवटचा अंक प्रसिद्ध झाला होता.
7. बाळशास्त्री जांभेकर यांनी दर्पण या वृत्तपत्राच्या माध्यमातून लोकांचे प्रबोधन केले. समाजातील वर्ण व्यवस्था, जातीभेद, स्त्री दास्य, सती, अस्पृश्यता, बालविवाह यांवर त्यांनी दर्पणच्या माध्यमातून लिखाण केल्याने त्यांना आद्य समाजसुधारकही म्हटलं जाऊ लागले.
8. बाळशास्त्रींना मराठी, संस्कृत, बंगाली, गुजराती, कानडी, तेलुगू, फारसी, फ्रेंच, लॅटिन आणि ग्रीक या दहा भाषांचे ज्ञान होते. भाषांसोबतच विज्ञान, गणित, भूगोल, शरीरशास्त्र आणि सामान्य ज्ञान या विषयांचीही चांगली जाण होती.

पत्रकार आणि लेखक म्हणून भूमिका:

1. वृत्तपत्र सुरू करण्याचा मुख्य उद्देश देशभक्ती आणि सामाजिक जागृतीचा संदेश पसरवणे हा होता.
2. 'दर्पण' हे वृत्तपत्र सुमारे आठ वर्षे प्रसिद्ध झाले. त्यानंतर त्यांनी १८४० मध्ये 'दिग्दर्शन' (दिशा) हे मासिक सुरू केले ज्यात विज्ञान, इतिहास आणि भूगोल अशा विविध विषयांचा समावेश होता.
3. बॉम्बे जिओग्राफिकल सोसायटी आणि रॉयल एशियाटिक सोसायटी बॉम्बे शाखेच्या विद्वान संस्थांच्या कार्यात त्यांनी प्रमुख भाग घेतला.
4. एशियाटिक सोसायटीच्या त्रैमासिक जर्नलमध्ये शोधनिबंध प्रकाशित करणारे ते पहिले व्यक्ती होते.
5. पुढे, त्यांनी 1845 मध्ये सामान्य लोकांसाठी बॉम्बे नेटिव्ह जनरल लायब्ररीची स्थापना केली.
6. त्यांच्या इतर योगदानांमध्ये नीतीकथा, इंग्लंडचा विश्वकोश इतिहास, इंग्रजी व्याकरण, भारताचा इतिहास आणि शून्यावर आधारित गणित या विषयांवर लिखित पुस्तके समाविष्ट आहेत.
7. १८४५ मध्ये त्यांनी मराठीतील एका पवित्र ग्रंथाची पहिली छापील आवृत्ती 'ज्ञानेश्वरी' प्रकाशित केली.

इतर उपलब्धी:

बाळशास्त्रींनी असाधारण परिमाणांचा बहुमुखी प्रयत्न केला.

1. १८४२-४६ दरम्यान ते लंडन येथील जिओग्राफिकल सोसायटीच्या मुंबई शाखेच्या कार्यकारी समितीचे सदस्य होते.
2. नेटिव्ह एज्युकेशन सोसायटीचे सचिवपद त्यांनी भूषवले.

3. 1840 मध्ये त्यांची जस्टिस ऑफ पीस (JP) म्हणून नियुक्ती करण्यात आली आणि 1842 मध्ये कुलाबा हवामान वेधशाळेचे प्रमुख म्हणून त्यांची नियुक्ती करण्यात आली. ब्रिटीशांनी व्यापलेल्या उच्च पदांवर असतानाही, अशा उच्च पदावर हा एक मोठा सन्मान होता. त्याचे कारण प्रशासन आणि वैज्ञानिक क्षेत्राचे सखोल ज्ञान.
4. नव्याने स्थापन झालेल्या एल्फिन्स्टन कॉलेजमध्ये त्यांची हिंदीचे सहाय्यक प्राध्यापक म्हणून नियुक्ती करण्यात आली आणि नंतर त्यांना प्रोफेसर पदावर बढती देण्यात आली. दादाभाई नवरोजी आणि भाऊ दाजी लाड हे त्यांचे विद्यार्थी.

बाळशास्त्री जांभेकर यांनी भौतिकशास्त्र, रसायनशास्त्र, खगोलशास्त्र, वनस्पतिशास्त्र, भूविज्ञान, भूगोल, इतिहास, गणित, मानसशास्त्र अशा अनेक विषयांत प्रभुत्व मिळवले होते. शिवाय, त्यांनी संस्कृत, हिंदी, बंगाली, कन्नड, गुजराती, तेलगू, इंग्रजी, ग्रीक, लॅटिन, फ्रेंच आणि पर्शियन अशा जवळपास डझनभर भाषाही आत्मसात केल्या होत्या.

समाजसुधारक

त्यांनी स्त्री शिक्षण, विधवा विवाहाला प्रोत्साहन, सती प्रथा रद्द करणे आणि अंधश्रद्धेच्या विरोधात लोकांचे प्रबोधन करण्याचे काम केले.

मार्च 1946 रोजी वयाच्या 34 व्या वर्षी त्यांचे निधन झाले.

LIBRARIAN
MR.U.D. MULANI
SND POLYTECHNIC
YEOLA-423401

PRINCIPAL
PROF.U.B JADHAV
SND POLYTECHNIC
YEOLA-423401

